

незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів; постійний моніторинг сучасної наркотичної ситуації і розроблення на його основі відповідних превентивних заходів та коригування тактики їх реалізації, удосконалення інформаційно-аналітичної роботи, профілактики та підвищення ефективності боротьби із злочинами, пов'язаними з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Список використаних джерел

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

2. Бірюков Г.М. Стратегічні й тактичні основи протидії наркобізнесу в Україні. Міжнародне співробітництво у сфері протидії незаконному обігу наркотичних засобів і психотропних речовин : матер. міжнар. наук.-практ. конф. Дніпропетровськ: ДДУВС. 2007. С. 16–21/

3. Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» від 15.02.1995 року (із змінами та доповненнями). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

Мовчан Роман Олександрович,
професор кафедри конституційного,
міжнародного і кримінального права
Донецького національного університету
імені Василя Стуса, доктор юридичних наук,
доцент

ДИСКУСІЙНІ АСПЕКТИ ЗАКОНОПРОЄКТУ № 5240 (ПРО РЕКРИМІНАЛІЗАЦІЮ ТОВАРНОЇ КОНТРАБАНДИ)

23 квітня 2021 р. у ВРУ було зареєстровано поданий Президентом України законопроект № 5420 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо криміналізації контрабанди товарів та підакцизних товарів, а також недостовірного декларування товарів» (далі – законопроект № 5420), покликаний розв'язати проблему відновлення скасованої у 2011 р. кримінальної відповідальності за товарну контрабанду. Навіть більше: 13 липня 2021 р. цей законопроект вже було ухвалено за основу.

Однак після ознайомлення із текстом відповідного законопроекту в науковій спільноті виникли серйозні побоювання відносно того, що запропонований у ньому варіант удосконалення кримінального законодавства у частині протидії товарній контрабанді – сам факт необхідності якого не піддається сумніву – є оптимальним.

Зокрема, чи не найбільше запитань виникає відносно ідеї авторів законопроекту від 23 квітня 2021 р. щодо доповнення чинного КК відразу трьома новими заборонами: ст. 201-2 «Контрабанда товарів», ст. 201-3 «Контрабанда підакцизних товарів» та ст. 201-4 «Недостовірне декларування товарів». Автор цих рядків вже неодноразово висловлював, у т. ч. й у контексті доповнення КК ст. 201-1, присвяченій контрабанді лісу [1, с. 123–124], своє негативне ставлення до подібних ініціатив, які полягають у нічим не виправданому доповненні кримінального законодавства черговими казуїстичними спеціальними нормами. У нашому ж випадку таке негативне враження лише посилюється через цілу низку аргументів, основними з яких є наступні.

По-перше, незрозумілими є мотиви диференціації кримінальної відповідальності за контрабанду, з одного боку, підакцизних, а з іншого – всіх інших товарів. Видається, що основним показником суспільної небезпеки контрабанди будь-яких товарів – якщо, звичайно, мова не йде про предмети, які вилучені або обмежені в цивільному обігу (зброя, радіоактивні матеріали, наркотики тощо) – є їхня вартість. А тому вважати, що незаконне переміщення через митний кордон України, скажімо, тютюнових виробів є більш небезпечним, ніж здійснювана у тих самих розмірах контрабанда, наприклад, побутової техніки, продуктів харчування, сільськогосподарської продукції тощо жодних підстав немає.

По-друге, ще більше нерозуміння викликає ініціатива розробників законопроекту щодо встановлення у проєктованій ст. 201-3 нижчих, порівняно зі ст. 201-2 КК, вартісних показників значного (криміноутворювальна ознака) та великого розміру (кваліфікуюча ознака) предметів контрабанди (50 і 400 НМДГ та 100 і 600 НМДГ, відповідно). Як і в попередньому підпункті, не можу знайти логічних пояснень того, чому, наприклад, контрабанда тих таки побутової техніки, сільськогосподарської продукції тощо має визнаватися злочинною лише у випадку, коли вартість цих товарів перевищує 100 НМДГ, тоді як для настання кримінальної відповідальності за контрабанду тютюнових виробів, алкогольних напоїв та інших підакцизних товарів достатньо того, щоб їхня вартість перевищувала навіть 50 НМДГ.

У контексті сказаного хотілося б відзначити і те, що:

– у проєктованій ст. 201-4 КК відповідні показники значного та великого розмірів вже пропонується закріпити на рівні 130 та 650 НМДГ;

– а в чинній ст. 201-1 КК вартісні показники великого та особливо великого розмірів складають лише 18 та 36 НМДГ, хоча ще лише нещодавно становили 1 000 та 2 000 НМДГ, відповідно.

Наведені факти, навіть якщо залишити поза увагою абсолютну довільність усіх зазначених показників, зайвий раз засвідчують рівень «системності» вітчизняних парламентаріїв при закріпленні вартісних

показників, які передбачені навіть в однорідних складах злочинів, котрими є контрабанда різних видів предметів.

По-третє, за будь-яких умов не може бути підтримана ідея щодо доповнення кримінального законодавства окремою нормою про недостовірне декларування товарів (ст. 201-4), в якій пропонується встановити кримінальну відповідальність за внесення до митної декларації недостовірних відомостей або ненадання при митному оформленні за встановленою формою точних і достовірних відомостей про товари та/або транспортні засоби комерційного призначення, що підлягають обов'язковому декларуванню і випускаються у вільний обіг, якщо такі дії призвели або могли призвести до неправомірного зменшення чи звільнення від сплати митних платежів у значних розмірах.

Виступаючи з такою ініціативою, розробники аналізованого законопроекту вочевидь не враховують того, що:

а) як у чинних статтях 201 та 201-1, так і у проєктованих статтях 201-2 та 201-3 КК під контрабандою розуміється у т. ч. переміщення відповідних предметів з приховуванням від митного контролю;

б) водночас безпосередньо на законодавчому рівні (ст. 483 МК України) закріплено, що однією з форм переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю виступає «подання митному органу як підстави для переміщення товарів документів, що містять неправдиві відомості щодо найменування товарів, їх ваги або кількості, країни походження, відправника та/або одержувача, кількості вантажних місць, їх маркування та номерів, неправдиві відомості, необхідні для визначення коду товару згідно з УКТ ЗЕД та його митної вартості» – тобто фактично ті самі дії, про які ведеться мова й у передбаченій законопроектом від 23 квітня 2021 р. новій ст. 201-4 КК. Виходить, що за умови реалізації пропонованих ініціатив недостовірне декларування відповідних товарів одночасно підпадатиме під дію щонайменше двох кримінально-правових норм, якими, при цьому, встановлено диференційовані покарання.

По-четверте, серйозні нарікання викликає підхід суб'єктів права законодавчої ініціативи до формулювання кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 201–201-4 КК, зокрема, такої ознаки, як повторність. Мова йде про те, що зі змісту диспозиції ч. 2 проєктованої ст. 201-2 впливає однорідність кримінальних правопорушень, передбачених статтями 201, 201-1, 201-2, 201-3, 305 КК. Однак вже у передбаченій законопроектом ст. 201-3 перелік відповідних однорідних кримінальних правопорушень, попереднє засудження за які дає підстави для кваліфікації дій винної особи за ч. 2, був доповнений за рахунок вказівки ще й на ст. 204, в якій, як пам'ятаємо, також встановлено кримінальну відповідальність за незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту

саме підакцизних товарів. Що ж до потенційної ч. 2 ст. 201-4, то нею пропонується карати діяння, вчинені особою, раніше судимою за один із злочинів, передбачених статтями 201-4 та... 212 і 212-1 КК.

З приводу запропонованого підходу виникає відразу декілька запитань:

1) якщо у ст. 201-3 до переліку однорідних посягань віднесено не лише контрабанду інших предметів, а й інші незаконні дії з підакцизними товарами, то чому, наприклад, передбачена ст. 201 контрабанда зброї, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів тощо не вважається повторною у випадку її вчинення особою, котра судима за злочини, кримінальна відповідальність за які встановлена ст. 262, 263, 263-1, 265 КК тощо?

2) якщо у статтях 201-1, 201-2 та 201-3 однорідними із цими кримінальними правопорушеннями пропонується вважати і «загальну» контрабанду (ст. 201), то чому відповідальність за вчинення останньої посилюється лише у разі вчинення її особою, яка судима саме і тільки за злочин, передбачений ст. 201 КК?

3) якщо розробники аналізованого законопроекту переконані в тому, що діяннями, які є найближчими за змістом до передбаченого проєктованою ст. 201-4 недостовірного декларування товарів, є не окремі різновиди контрабанди, а діяння, передбачені статтями 212 та 212-1 КК, то чому відповідну норму пропонується розмістити саме у слід за статтями 201–201-3, а не згаданими вище нормами?

4) якщо в чинній ст. 201 та проєктованих статтях 201-2 та 201-3 йдеться про повторність, пов'язану із засудженням («особою, раніше судимою за...»), то чому у ст. 201-1 КК йдеться про фактичну повторність («особою, яка раніше вчинила...»)?

Крім проаналізованих, законопроект від 23 квітня 2021 р. містить у собі й низку інших дискусійних положень. Зокрема, це стосується: пропозиції замінити у всіх проєктованих нормах вживане у статтях 201 та 201-1 КК формулювання «переміщення через митний кордон України» на словосполучення «дії, спрямовані на переміщення через митний кордон України»; відміченого юристами ВРУ диференційованого підходу до формулювання такої кваліфікуючої ознаки контрабанди, як вчинення відповідного діяння службовою особою з використанням свого службового становища (у ч. 2 ст. 201 КК – та сама дія, вчинена службовою особою з використанням службового становища, у ч. 2 ст. 201-1, ч. 2 ст. 201-2, ч. 2 ст. 201-3 КК (у редакції проєкту) – та сама дія, вчинена службовою особою з використанням влади чи службового становища); обґрунтованості пропонування у відповідних нормах покарань, зокрема, «взятих зі стелі» та очевидно завищених сум штрафів тощо.

Та навіть тих вад, які були відмічені в попередньому параграфі, цілком достатньо для формування твердого переконання в тому, що, незважаючи на нагальність потреби рекриміналізації товарної контрабанди, законопроект від 23 квітня 2021 р. за жодних умов не

може бути прийнятий у тому вигляді, в якому він був поданий до стін парламенту, а тому потребує більш ніж серйозного редагування, підтримки для якого мають стати у т. ч. і результати наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Розвиток законодавства України про кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності: проблеми і тенденції. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2020. № 4. С. 120–140.

Мостепанюк Людмила Олександрівна,
доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПІДРОБЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРОФІЛАКТИЧНИХ ЩЕПЛЕНЬ

Серед заходів, пов'язаних із забезпечення епідемічної безпеки як складової частини національної безпеки України в умовах протидії пандемії COVID-19, особливої уваги заслуговує проєкт Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за підроблення документів, що стосуються проведення профілактичних щеплень» № 6084 від 23.09.2021 р. Даний нормативно-правовий акт розроблений на виконання підпункту 1 пункту 1 рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30.07.2021 р. «Про стан національної системи охорони здоров'я та невідкладні заходи щодо забезпечення громадян України медичною допомогою», введеного в дію Указом Президента України від 18.09.2021 р. № 369/2021, з метою забезпечення епідемічної безпеки населення в умовах поширення вакцинованих інфекційних хвороб, зокрема гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 (далі – COVID-19) [1].

Проєктом Закону пропонується доповнити Кримінальний кодекс України (далі – КК) статтею 321-3, яка передбачала б встановлення відповідальності за: а) використання особою завідомо підроблених документів, які підтверджують проведення профілактичних щеплень проти особливо небезпечних інфекційних хвороб, що каратиметься покаранням у вигляді штрафу від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 17 тисяч до 34 тисяч гривень) або обмеженням волі на строк до двох років; б) внесення медичним працівником завідомо неправдивих відомостей до медичної документації щодо проведення профілактичних щеплень проти особливо небезпечних інфекційних хвороб, що каратиметься покаранням у вигляді штрафу від двох тисячі